

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Commentaria Ac Disputationes In Primam Partem Divi Thomae

Cvm Variis Indicibvs

De Deo Effectore, Creaturarvm Omnivm Tractatvs II. De Opere Sex
Diervm, Ac Tertivs De Anima

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, 1622

III. Vtrùm anima principium primum sit nutriendi, sentiendi, & intelligendi,
atque hoc modo, & rectè definiatur, & prior definitio demonstretur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93575](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93575)

Et ad hunc finem poni debet ipsius compositum, ut tale est, & non ut resolui potest in suas partes, & ideo nunquam potest ipsamet forma, quæ definitur formaliter, ac per se in sua definitione poni.

38
*Fortior alia obiectio in sequens re-
stituatur.*

*Prima ob-
iectio at-
tingit dubi-
um de ratio-
ne anime, si
esse semper
in aliquo
actu nec ne.*

*Negat Ca-
ietan.*

Alij affirm.

Maiores difficultates est circa prædictam expositionem, quia iuxta illam videntur confundi, & in eandem incidere duæ definitiones animæ, quas Aristoteles tradidit cap. 1. & 2. lib. 2. de Anima. Sed hanc difficultatem expediemus melius in capite sequenti, ubi propter hanc causam, & ut Philosophis satisfaciamus, alteram definitionem tractabimus. Nunc alia vulgaris obiectio attingenda est. Nam anima per vitam, id est, per operationem definitur, non per potentiam, sed per actionem definiri deberet, id est, non esset dicendum, animam esse actum corporis potentia vitam habentis: sed esse actum primum corporis actu vitam habentis, id est, actu vitaliter operantis, quia de ratione viventis est, ut nunquam ab omni operatione cesset, sed aliquam semper exerceat: siue vnam aliquam determinatam, ut nutritionem in vegetabilibus, cordis motionem in animalibus: siue indefinitam aliquam, ut hanc, vel illam cogitationem in phantasia, vel in intellectu. Circa quam obiectio solet hoc loco tractari, an sit de ratione animæ semper esse in actu secundo, vel potius sit de ratione animæ esse actum primum separabilem a secundo. Hoc enim posterius Caietanus asserit super Aristot. lib. 2. de Anima, cap. 1. & illam censet esse mentem Aristotelis, cum dicit animam esse actum primum. Aliunde vero contrarium videtur probari ex modo operandi anime intrinsicæ, & ex se, ac in seipsa, vel in proprio corpore. Inde enim fit ut semper habeat requirita ad agendum, ac subinde, ut semper agat, excepta sola anima rationali, quæ libere operatur, quam perfectionem magis habet ex eo, quod substantia spiritalis est, quam ex eo, quod anima est.

39
*Resolutio,
neutrū esse
lo cesset, sed
solum ut sit
actus primus
eius, qui vi-
ta opera ex-
ercere valeat.
quod semper
habet, siue
actu operetur,
siue non. Et
ideo merito
Aristoteles
illud tantum
in definitione
posuit. Vfus
est autem
exemplo somni,
vel habitus,
ad explicandum
quomodo anima
sit actus primus,
quia in illis
exemplis
differentia
actus primi
a secundo
clarius
innotescit, non
quia docere
voluerit, esse
specialem
animæ proprie-
tatem posse
ab operatione
cessare. Nam
eisdem exem-
plis possumus
nos uti ad
declinandum
formam ignis
esse actum
primum: quan-
vis non sit
specialis eius
proprietas
posse ab ac-
tione cessare:
sed tunc solum,
quando deest
illi materia
in quam agat,
vel aliquid
actionem im-
pediens
occurrit, quia
non omnia
prærequirita
ad agendum
occurrunt. Qui
modus cessandi
ab operatione
communis est
omnibus
agentibus
naturalibus,
ac subinde etiam
animæ, excepta
sola liber-
tate voluntatis.*

40
*In eo tamen
qualibet a-
nima non
habet excedit
formas non
viventium.
De rationa-
li.
De sensitiua*

Nihilominus tamen addere possumus, animam ex modo operandi connaturali, aliquid peculiare habere, quod excellentiam eius supra inferiores formas naturales non parum ostendit. Qui modus tanto perfectior in anima inuenitur, quanto ipsa gradum perfectiorem animæ participat. Unde anima rationalis habet potestatem operandi, & cessandi ab operatione ex perfecta libertate: anima vero sensitiua, licet naturali necessitate operetur, positis omnibus requisitis ad agendum, & aliquam operationem naturalem habeat, à qua non potest per se cessare: quia non pendet ab appetitu, vel phantasia, ut est motus cordis: nihilominus in his motibus, qui ex phantasia, & appetitu pendunt ab intrinseco cessat ab operatione, & quiescit, vel ab vno motu ad alium ab intrinseco

transit. Ut in motu, & quiete animalium: & in situ corporis, stando, vel iacendo hoc, vel illo modo: & in progressu motu, hac, vel illa via incedendo, & in alijs similibus mutationibus manifestum est. Quamvis enim bruta omnibus his modis semper ex necessitate nature moveantur, nihilominus hoc habent singulare vitæ vegetabilis, & reliqua illis inferiora, quod illa necessitas incipit à cognitione phantasiæ per naturalem apprehensionem: seu instinctum, in ea resultantem hoc, vel illo obiecto illi occurrente, executio vero tam operationis, quam cessationis ab illa fit ab intrinseco, proprio intercedente appetitu.

Vegetabilia vero, quæ hanc perfectionem in modo operandi non assequuntur, habent ab intrinseco quandam artificiosum operandi modum connaturalem, ratione cuius, licet nunquam ab intrinseco cessent omnino ab operando: habent nihilominus quandam varietatem, & vicissitudinem in operationibus suis, in qua videntur ex se nunc hanc, nunc vero illam exercere operationem, & ab alia cessare. Nunc enim attrahunt alimentum, postea distribunt, deinde concoquunt, & prius radices emittunt, postea crescent, deinde folia, postea fructus producant: & sic de cæteris, quæ vnusquisque in eis considerare potest. Quamvis enim tota illa varietas cum naturali necessitate fiat, supposita applicatione materiae cum his, vel illis circumstantiis ad agendum requisitis, vel concurrentibus: nihilominus in ipsa anima cum suis facultatibus naturalibus est aliquid intrinsecum fundamentum illius varietatis, quatenus vna facultas in tali occasione fortius, quam alia operatur: & ita facit ut anima ab alia operatione distet, vel quippiam simile ab intrinseco intercedat: quod satis est ad ostendendum altiore modum operandi in huiusmodi formis, ut magis in capite quarto declarabimus.

CAPVT III.

Utrum anima principium primum sit nutriendi, sentiendi, & intelligendi, atque hoc modo & recte definitur, & prior definitio demonstratur.

Non contentus Aristoteles priore animæ descriptione, quam in lib. 2. de Anima ca. 1. tradiderat, ut illam magis declararet, & ostendat, animam esse principium primum, quod dicitur in textu 18. ait, Animam esse principium horum, quæ dicta sunt, & hinc definitam esse, vegetantem, sentientem, intelligentem mouentem. Postea vero text. 24. sic ait, Anima est quo viuimus, & quo sentimus, ac intelligimus prima. Veruntamen hæc posterior non est, nisi repetitio præcedentis, ut ex ea probet, quod antea dixerat, animam esse formam substantialem. Unde cum in posterioribus verbis dicit animam esse, quo viuimus, subintelligit principium, & quod dicit, viuimus de vita vegetatiua id intelligit. Nam, quia prius dixerat, vim vegetandi à cæteris separari posse: cæteras vero ab illa non seungi, & inde concluderat, viuere ob hoc principium viuentibus competere, ideo, quod prius principium vegetandi appellauerat, postea principium, quo viuimus vocat. Particula vero primum, quam in fine addit in posterioribus verbis, coniungenda videtur cum principio, quod loco generis in prioribus verbis positum fuerat. Et ita definitio adæquata erit, Anima est principium primum, quo vegetamur, sentimus, & intelligimus. De qua breuiter tria explicanda sunt. Primum, an in se bene, & congruenter data sit: secundum, quomodo à præcedente differat: tertium, quid vel quantum ad probationem prioris conferat.

1. *Punctum an bene habeat posterior animæ definitio.*

Circa primum nonnulla possunt contra illam definitionem obijci, non tamen magni momenti. Vnum est, quia illa definitio etiam intelligentiæ mouenti cælum potest adaptari, vel multo magis Deo: nam est primum principium quo cælum mouetur. Vnde eadem ratione conueniret intelligentiæ, si absque formali informatione esset principium principale intelligendi in nobis: vt Auerroes, & Philosophi multi finxerunt. Secundum, quia illa definitio soli animæ rationali conuenire videtur, quia nulla alia est principium viuendi, & sentiendi, ac intelligendi coniunctum, seu copulatum, prout Aristoteles illa enumerat. Vel si dicatur ea diuisiue, seu diuisiue esse accipiendam, erit illa potius diuisio, quam definitio animæ, & genus definitur per differentias diuidentes illud: quod absurdum est. Ac denique si per diuisionem, & enumerationem specierum illa definitio datur, superflue quatuor membra numerantur, cum animarum species tres tantum sint. Nam principium vitalis motus localis non est aliud à principio sentiendi, nec ab illo separatur, quia localis motus non est actio vitæ, nisi quatenus per sensum & appetitum fit.

Facile tamen possumus ita definitionem explicare, vt per proprium genus, & differentiam dari constet, & omnes difficultates cessent. Ponitur ergo in eo loco generis, vt anima sit *principium primum*, vtique intrinsecum, quod explicatur in posterioribus verbis, cum additur, *quo viuimus, sentimus*, &c. Nam per hoc explicatur animam esse principium, non qualecunque, sed intrinsecum: & formaliter constituens in sup. esse illud suppositum, quod per talem operationem viuere, aut sentire dicitur. Nam operatio vitalis, & connaturalis ab esse procedit, & forma dat esse rei: ideo non potest talis operatio alicui tribui, vt agenti, & operanti, nisi operatio à propria forma, tamquam à principio intrinseco procedat. Vnde cum additur, *primo*, seu *primum*, non excluditur omne principium prius, si illud extrinsecum sit, id est, non constituens rem: nec illi inherens, quale est, DEVS, sed est particula excludens aliud principium intrinsecum prius, vel principale, quam anima sit, & distinguens animam ab eius facultatibus, quæ sunt proximum principium operationum vitæ. Atque ita perinde hic dictum est, *primum principium*, ac in priori definitione dictum fuerat, esse actum primum. Quia vero hic actus primus duo habet munita, scilicet informare, & operari, in priore definitione genus animæ per prius munus explicatum est: in hac vero per posterius.

Et ita satisfactum est primæ difficultati: nam constat falsum esse, definitionem hanc intelligentiæ cælum mouenti, aut cuiuscumque motori extrinseco, seu assistenti tantum, & non informanti corpus posse conuenire. Quia licet intelligentia sit principium motus cæli: non est tamen principium intrinsecum, sed tantum causa efficiens extrinseca, quæ facit motum in cælo, non tamen ita illum facit, vt sit ab ipso cælo: nec facit illum, vt principium, quo cælum se moueat, sed vt principium quod, imprimens cælo motum, quo ipsum cælum tantum passiuè mouetur. Aristoteles autem satis expresse dicit, animas debere esse principium, quo ipsum viuunt actualiter, vtique se vegetando, aut aliter se perficendo.

Secundam difficultatem Aristoteles ipse soluit: nam dicit, viuere, primo competere viuentibus ob principium se nutriendi, & aliqua esse

corpora, quæ ob tantum officium vegetandi participant, quæ viuentia sunt, & animam habent. Et idem cum proportionem est de his, qui sensum sine ratione participant. Quando ergo in posterioribus verbis signo copulante vitur, dicens, *animam esse principium, quo viuimus, & sentimus: & rationem*, non intellexit solam illam formam esse animam, quæ omnium istarum actionum est principium: sed è conuerso has omnes actiones esse alicuius animæ, & in quocunque composito aliqua illarum inuenta fuerit, illius primum, seu principale principium intrinsecum, animam esse. Vnde tandem concedendum est illa membrum diuisiue accipiendam esse: nam particula &, diuisiue, seu distributiue sumpta in hoc sensu accipi solet. Quia licet quoad hoc membra distribuatur, vt tam principium vegetandi, quam sentiendi & rationandi sit anima: quia vero ad rationem animæ, vnumquodque horum sufficit, distributio illa diuisionem ex parte munerum, seu operationum animæ includit. Vnde Aristoteles, in principio illius capitis dixit, *Cum multifariam viuere dicatur, etiam si vnum tantum istorum insit, viuere dicimus illud, cui insit.*

Circa replicam autem, non defunt, qui fateantur, quatuor definitiones, quatuor animarum (vt Agidius loquitur) ibi Philosophum tradidisse. Sed non recte quatuor animas numerant, vt in capite sequenti dicemus. Quia loco motuum, non transcendit genus sensitium, licet propter specialem perfectionem soleat ab Aristotele, vt specialis gradus, vel modus viuentium numerari. Ne tamen vera non constituit gradum entis, vel animæ essentialiter distinctum, vt infra declarabimus. Alio tamen modo posset intelligi esse

ibi traditas ab Aristotele quatuor definitiones: vnam animæ generatim, videlicet, quod, sit *primum principium quo corpora animata viuunt*, id est, opera vitæ exercent, & tres alias trium animarum, quas ex dictis verbis conficere facillimum est. Et re vera negari non potest, quin Aristoteles animam generatim definire præcipue intenderit: ficut eam in capite primo definierat. Ad id enim statim in principio capitis proponit, & id postea declarat exemplo duarum definitionum quadrantium: & tandem vnam definitionem per aliam adæquate declarat, & comprobatur. Deinde verum est, definitionem illam animæ, vt sic, per dictam genericam differentiam (vt sic dicam) sufficienter tradi: quia anima simpliciter dicta veluti quoddam genus, seu species subalterna est, vt capite sequenti dicemus. Et ita per illos generales terminos adæquate definitur. Nihilominus tamen voluit Aristoteles illam generalem definitionem per speciales declarare, quia rationem operationis vitalis, melius in particularibus, & per inductionem cognoscimus, quam per solum conceptum generalem. Et ita verum est virtute simul tradidisse Aristotelem proprias definitiones trium animarum, & diuisionem animæ in tria membra. Quod nullum est inconueniens, quia illa non tamquam intrinseca generali definitioni, sed ad maiorem declarationem addita sunt: quæ omnia in sequenti capite amplius explicabuntur.

2. *Punctum, quomodo hæc posterior definitio differat à priore.*

Circa secundum punctum de distinctione inter veramque definitionem difficultas ex parte tacta est in fine capitis præcedentis, penderque ex intelligentia prioris definitionis. Nam hæc posterior vnum tantum sensum habere potest: nam aperte datur per habitudinem ad vitam accidentalem: seu ad opera vitæ. Prior autem

Ostenditur
discrimen
inter sensum
prioris defi-
nitionis al-
latum cap.
preced. &
num. 30.

duplicem potest habere sensum, & in utroque bona, & sufficiens esse potest, ut declaravi. Et quidem intellecta in priori sensu, videlicet, ut anima definitur per corpus organicum præcisè spectatum, ut materiam proximam, & completè dispositam, cuius formalis actus est anima: sic facillè posterior hæc definitio ab illa distinguitur. Quia per utramque duas habitudines anime saltem formaliter ex terminis, & ex modo causandi differentes explicantur. Nam anima duplicem habet rationem causæ respectu corporis, scilicet formalis, & efficientis principij. Ut idem Arist. docuit d. lib. 2. cap. 4. text. 37. ubi etiam addit causalitatem finalem, quæ nunc necessaria nobis non est. Prima ergo definitio in dicto sensu intellecta explicat naturam animæ, per habitudinem causæ formalis respectu materiæ propriæ, id est, corporis organici: quæ est actuare illud, & dare illi esse. Hoc enim significant illa verba, *est actus primus corporis*. At verò secunda definitio explicat naturam eiusdem animæ per habitudinem causæ efficientis, quàm habet respectu operationum: sunt ergo definitiones diversæ, & quælibet per se est adæquata definitio, & propriam animæ naturam declarat, licet neutra totam eius rationem distinctè, & quasi comprehensivè exprimat, cum neutra potest omnem innatam habitudinem animæ declarare. Quæ autem illarum magis essentialis, & quidditativa sit, in fine declarabimus.

8. At verò si prima definitio in alio sensu intelligatur, utque particulam eius ultimam de vita accidentaliter intelligendo, ut multi expostores volunt, & videtur satis conforme textui Aristotelis, ut declaravimus: sic difficile est hanc secundam definitionem ab illa prima distinguere: nam habitudo animæ ad vitam accidentalem, seu operationem, unica tantum est, utque respectu eiusdem operationis: ergo licet in verbis sit aliqua diversitas, idem omnino, & sub eadem ratione per utramque definitionem explicatur. Vnde non refert, quod prior per potentiam habendi vitam, & posterior per actum vivendi tradatur. Nam verba in definitione (*ut aiunt*) non dicunt actum, sed aptitudinem. Vnde cum dicitur animam esse principium, quo vivimus, non significatur, esse principium quo actualiter operamur: nam hoc accidentarium est, & in rigore est contingens: significatur ergo esse principium, quo & possumus vivere actu operando, & vivimus quoties sic operamur. Et anima rationalis separata est vera anima, quia de se est principium, quo potest homo vivere, licet actu non sit principium quo, sed quod vivit. Ergo in re idem sunt esse actum corporis potentia vitam habentis, & esse principium quo vivimus: eadem enim habitudo potentialis activa (ut sic dicam) per ordinem ad operationem, utriusque verbis explicatur: licet in vna definitione nomine actus, in alia verò nomine principij significetur. Hæc enim est in vocibus, non in re ipsa. Nam anima eatenus est primum principium potentiale vivendi, quatenus est actus primus constituens corpus animatum habens in potentia vitæ operationem. Sicut in calore, si dicamus, calorem esse principium, quo ignis, vel aqua calida calefacit, id est, potens est calefacere vel calorem esse principium, quo aqua habet in potentia calefactionem, idem dicimus, licet diversis verbis utamur.

9. Et confirmatur, nam aliàs, non dux tantum, sed tres essent animæ definitiones. Nam illa priora verba, *Anima est actus corporis organici*, explicata secundum diversos sensus cap. precedenti datos, duas distinctas continet definitiones, adeo ut Caelianus ibi dicat, vnam, quæ datur per ordinem ad corpus subiectum, proxime receptivum animæ, esse quidditativam, aliam verò, quæ datur in

ordine ad compositum, ut habet in potentia proxima operationem, non esse quidditativam, sed descriptivam per effectum, vel secundariam proprietatem: ergo si altera definitio distinguitur à prima in utroque sensu, non erit secunda, sed tertia definitio. Quod & à mente Aristotelis, & à cõmuni doctrina alienum est.

Propter hoc videtur probabile Aristotelem in primo capite non definisse animam villo modo in ordine ad vitam accidentalem seu operationem: sed tantum per habitudinem formalem ad corpus organicum, ut est proximè capax vitæ substantialis, ac sic binde ut est actus organicum per varias partium dispositiones accidentales, ut est potentia organicum organizatione substantiali: seu vivens substantiali vita. Quam dicitur habere potentia, quia de se non habet illam, sed oportet, ut ab anima illam recipiat, utque in eodem instanti temporis, licet prius natura in potentia proxima illam habeat. In secundo autem capite definisse animam per habitudinem actuum ad operationem, & ita distinguere illas definitiones. Quia verò in primo capite sæpe inculcat etiam operationem vitæ: addi potest, non ideo de illa ibi loqui, ut per eam ibidem animam definiant, sed solum, ut explicet, quid nomine vivens, aut vitæ etiã substantialis intelligatur. Non enim possumus nos aliter viventia à non viventibus distinguere, nisi per operationem seu actionem ab intrinseco procedentem, & in operante manentem: ut in principio notavimus. Quamvis rectè intelligamus sub illis operationibus aliquid substantiale, & absolutum existere. Ut ergo nos manuduceret Aristoteles ad concipiendam substantiam animæ, & vitæ, opera vitæ ibi commemoravit: non verò ut per illa animam designaret, id enim in caput 2. referuabat. Et hunc sensum frequentius sequuntur Græci expostores, & ad difficultates expediendas est clarus.

Addi verò potest, quod licet prior definitio intelligatur dari non tantum per ordinem ad corpus, ut est subiectum animæ, & altera pars compositi, sed etiam per ordinem ad compositum, seu ipsum vivens, quod per animam formaliter constituitur. Ut ex D. Thom. suprà recitavimus: nihilominus poterit prior definitio in hoc distinguì à secunda, quod illa datur per effectum formalem animæ, qui est constituere substantialiter vivens: sicut definitur lumen per formalem effectum constitutivum lucidum, seu perspicuum: & sic distinguetur à secunda, quia hæc datur immediate per operationem, seu per habitudinem ad illam.

Ad instantiam verò, quod tunc erunt tres definitiones animæ, responderi potest in primis, id non esse inconueniens, quia cum anima dicat habitudinem ad materiam propriam, & ad compositum, & ad operationes, per omnes potest definiri, etiam si Aristoteles illas, ut duas tantum tradiderit, quia in prima vnicum tantum sensum intendit, quicumque ille fuerit. Deinde dici potest, habitudinem animæ ad materiam, & ad compositum eadem esse in re, & secundam rationem ita esse connexas, ut vix possit vna sine altera explicari: quia habitudo ad materiam est habitudo causæ formalis. Vnde terminatur ad materiam media causalitate formali. Et ideo priores duæ definitiones per habitudinem ad materiam, vel ad effectum formalem, & compositum, pro vna, magis vel minus declarata, reputantur. Sicut etiam altera definitio, quæ per operationem datur, virtute includit duas, quæ præcissione mentis possunt ratione distinguì: nam anima est principium primum, à quo vivens habet proximas operandi facultates, & est principium proximum ipsarum operationum: & fortasse in ratione principalis principij etiam proximum: & ita potest anima definiri per

SVARE Z
de Angelis o
re G. d. rum e
anima.

TOM TOM

D. V. 3

per habitudinem ad potentias: sicut definitur homo esse animal rationale: vel sicut anima rationalis definitur potest, ut sit illa, quæ secum affert potentiam intellectivam, & definitur etiam potest immediate per operationem, sicut illam Aristoteles definiuit. Nihilominus tamen in eandem recedit vtraque definitio, quia potentia, & operatio, ita sunt connexæ, ut vna sine alia explicari non possit.

3. *Punctum ut posterior definitio demonstraret priorem.*

Circa tertium de ostensione vnius definitionis per aliam, manifestum est, voluisse Aristotelem priorem definitionem per posteriorem demonstrare. Nam & id proponit statim in principio cap. 2. & id sequitur circa finem capituli, concludens hoc modo, *Principium, quo viuimus, sentimus, & intelligimus, est actus primus substantialis corporis organici: sed anima est principium, quo viuimus, &c.* Ergo est actus corporis organici. Maiorem probat, quia actus, qui est primum operandi principium, est actus, & forma dans esse rei, illamque in actu constituens: quia ab esse procedit operatio. Minorem autem probauit, quia in illo modo operandi distinguuntur viuentia à non viuentibus. Quæ probatio sine dubio est bona, & efficax. Nec de illa est vlla controuersia inter expositores. Dubitant autem, an sit probatio per causam, & à priori, seu propter quid, vel sit tantum demonstratio, quod ita sit à posteriori, & per effectus. In quo puncto sunt variae opiniones.

Prima opinio affirmat esse demonstrationem à priori, & per causam, quam Græci expostores communiter tradiderunt, quos secutus est Alber. Mag. lib. 2. Natur. quæst. cap. 25. videturque aperte probari ex ipso Aristotele. Nam in principio capituli secundi dixit, rationem definitiuam non solum esse significare, sed etiam causam essendi ostendere debere. Idque confirmat exemplo quadranguli, tradens duas eius definitiones, vnâ explicantem quid sit, alteram explicantem causam eius. Ratione item suadetur, quia illa probatio est per causam primariam rei: ergo est à priori. Antecedens probatur, quia datur per causam finalem, quæ est prima causarum. Et assumptum ostenditur, quia vnumquodque est propter suam operationem, tanquam finem, teste eodem Arist. lib. 2. de celo, cap. 3. text. 17. Ergo & anima est propter operationes suas. Sed illa demonstratio datur per medium includens ordinem ad operationes: ergo datur per causam finalem, ac subinde est demonstratio à priori. Et hæc sententia multis etiam modernis placet.

Secunda nihilominus sententia est, ostensionem illam esse à posteriori, & per effectus. Ita docuit D. Thomas ibi, quem alij sequuntur. Et potest etiam in ipso Aristotele fundari. Nam initio eiusdem capituli 2. intendendum esse dicit ita priorem definitionem per posteriorem ostendere, sicut solet id, quod secundum se notius, nobis autem obscurius est, per ea quæ sunt nobis notiora elucidari. In huiusmodi autem processu, in quo à notioribus nobis progredimur ad probandum ea, quæ nobis obscura, in se autem notiora sunt, semper progredimur à posteriori, per effectus, qui notiores nobis esse solent, latentes causas, quæ per se notiores sunt, manifestando. Ergo hunc modum probationis ibi Aristoteles promittit, & consequenter eundem postea exequitur. Secundò ex re ipsa suadet, quia operationes sunt effectus animæ, & per illas concluditur animam esse formam, & actum corporis. Dices simul esse effectum, & finem, & sub hac posteriori ratione, ut medium assumi. Sed cō-

tra, primò, quia notiores sunt nobis operationes, ut effectus viuentis, quam ut finis. Secundò, quia potius ipsum viuens, & anima ipsa est finis, cuius gratia dantur ei operationes, & instrumenta illarum. Ut idem Arist. cap. 4. dixit text. 36. & 37. Tertiò in toto illo capite nunquam Aristoteles considerauit operationes ut finem, sed ut effectum viuentis, & ex eo quod ipsa operatio vitalis non solum inest viuenti, sed etiam est opus, id est, effectus eius, colligit, formam constituentem in suo esse ipsum viuens, esse principium talium operationum: ergo ex prima definitione colligit secundam à priori, postquam à posteriori manifestauit primam definitionem ex operatione.

Inter has sententias hæc posterior mihi simpliciter probatur, quamuis prior, secundum aliquam rationem, veritatem etiam habere possit. Adverum quæ autem explicandum in primis assero priorem animæ definitionem, quia ut est actus corporis organici definitur, essentiali, seu quidditatiuam esse, quantum nos possumus rerum essentias capere, ac definire. Ita sentiunt expostores ibi communiter, & significauit Arist. d. capite primo, dum post definitionem traditam concludit, *Vniuersaliter igitur diximus, quid anima sit.* Et probatur, quia illa definitio datur per proprium genus animæ, ut probatur anima est, nimirum, esse formam substantialem, nullum enim aliud cogitari potest, sub quo anima vel propinquius, vel magis directè, migilve essentialiter constituatur. Deinde dat differentiam maximè proportionatam ad contrahendam generalem rationem formæ, ad talem speciem formæ, quæ anima nuncupatur. Nam ratio formæ incompleti entis est, & respectui transcendentali, ut diximus. Hoc autem genus entis non potest essentialiter contrahi, quæ per determinationem talis respectus, quæ determinatio sine proprio, & speciali termino eius declarari non potest talis autem est illa differentia per quam anima definitur, ut actus talis corporis: ergo est illa definitio maximè essentialis.

Hoc autem verum existimo, siue corpus organicum in illa definitione accipiatur pro materia disposita, ut proximè capaci effectus formalis animæ, siue sumatur pro ipso corpore, ut viuificato substantialiter per animam. Quod aduerto propter Caietanum, qui in priori sensu concedit definitionem esse quidditatiuam, negat autem in secundo: quia sic ait, *Per quid posterius anima essentia circumscribitur.* Sed non est necessaria distinctio: nam in vtroque sensu definitio est essentialis, quia, ut dixi, habitudo animæ ad actuandum corpus organicum est eadem cum habitudine ad compositum, seu ad unionem formalem, ex qua resultat compositum. Nec obstat illa prioritas naturæ animæ ad compositum. Nam in primis in cæteris animabus præter rationalem non est prioritas simpliciter, etià ordine generationis. Nam anima simul natura fit, & vnitur, & non ita est in anima hominis, ut infra dicitur. Et deinde licet hæc anima in suo esse sit simpliciter prior natura, & quælibet alia in vno genere causæ possit dici prior ipso composito: nihilominus tamen non est anima prior, quam ordo quem ad componendum compositum, vel ad talem effectum formalem corpori comunicandum habet. Et ideo vtroque modo essentialiter definitur, & per id quod est, vel aliquo modo prius in genere finis. Nam forma est propter compositum, & propter suum effectum formalem: vel saltem per id, quod in ratione termini talis habitudinis habet necessariam, & quasi simultaneam coniunctionem cum illa. Vel in esse actuali, si forma, ut actu informans sumatur: vel secundum esse possibile, si sumatur anima, ut apta ad informandum

Enasio, obstruitur primo secundo.

Tertio

Resolutio per assertiones 4. 1. Assertio.

Indicatur ab aristot.

Ratione probatur

37. Dicitur assertio procedit quinquemodo organicum exponatur. Caietanus reticetur, quia ex parato contrariis sensu.

mandum, sicut sumi debet, quando eius essentiam declarat. Unde potius dicendum videretur, magis essentialem esse definitionem illam, prout per formalem effectum animae datur, quam ut datur per ordinem ad corpus tantum ut proximum susceptivum animae, quia ordo ad effectum suum formalem est maxime essentialis animae: sicut etiam est forma cuiusque.

18
2. Affer. cō-
sona D. Tho-
ma.

Eius proba-
tio.

Eius pro-
bationis af-
sumptum
suadetur 1.

Secundò è contrario assero, secundam animae definitionem ab Aristotele traditam per immediatum ordinem ad operationem non esse quidditativam, sed descriptivam, utpote explicantem animae naturam per quandam eius proprietatem, magis quam per primam eius differentiam essentiali. Ita sumitur ex D. Thoma supra, & declaratur in hunc modum. Nam anima duas habet habitudines: una est formae dantis esse substantiale composito, alia est principij effectui operationis, quae licet immediatè conveniant animae per seipsam: nihilominus inter se comparatae prior est ratio formae, & habitudo ad informandum, quam habitudo principij ad efficiendas operationes. Ergo prior est essentialis, ac per se primò conveniens animae: posterior verò est quasi proprietas per se secundò illi conveniens. Antecedens probatur primò, quia anima, non ideo est anima, quia est principium operandi: sed potius, quia est anima, est principium operandi. Nam sicut res non est, quia operatur, nec quia est potens ad operandum: sed quia est talis tantae perfectionis, ideo operatur, vel potens est ad operandum: ita similiter anima non dat esse, quia dat operari: sed potius, conuerso, dat posse operari, quia dat esse. Ergo secundum naturam prior est in anima ratio formae informantis, quam principij operantis: ergo prior ratio est essentialis: secundò tanquam concomitans essentiali, quia in vnaquaque re essentialis ratio est prima omnium, & quasi radix ceterarum: ergo.

19
Suadetur 2.

Tertio.

Declaratur hoc ex diuerso modo, quo anima formaliter dat esse, & quo efficienter operatur, ut quo. Nam dat esse per seipsam, & immediatè, & substantiali modo sine interuentu accidentis: est principium operandi non immediatè per seipsam solum, sed mediante facultate accidentali. Unde vel non insluit immediatè per seipsam in opus ut multi volunt: vel si insluit, non id facit sine concursu proximo potentis, nec sine actione accidentali: ergo signum est, hanc rationem causandi, vel aptitudinem ad illam non esse ita essentiali animae, sicut est prior. Tertio declarari hoc potest ex alijs formis: nam calor formaliter constituit calidum, & est calefaciendi principium. Prior autem ratio est prima & essentialis calori, ut talis forma accidentalis est: posterior est veluti potentia consequens illam. Idemque in forma ignis, & alijs similibus considerari potest. Unde si quis definiret formam Solis, esse quandam formam, quae est primum illuminandi principium: profecto non quidditativam, sed descriptivam definitionem redderet. At quoad hoc eadem est ratio de anima, quia licet illa duae rationes principij efficientis, & formae, in anima perfectiores sint, nihilominus inter se eandem proportionem seruant.

20

Suadetur 4.

Instatur
proxima ra-
tio.

Denique definitio haec datur per quid posterius, & accidentale, ita enim opera vitae ad animam comparantur: ergo non potest esse essentialis definitio ipsius animae. Sed contra hoc instatur, quia potentia, vel habitus definitur quidditatiue per actus: cum tamen etiam actus sit posterior, & accidentalis ipsi potentiae. Idem ergo erit in anima, militat enim eadem ratio. Potentia enim ideo per actus quidditatiue definitur, quia licet actus sit posterior in executione, est prior in intentione: nam est finis ipsius potentiae, & ut sic est transcen-

dentalis habitudinis potentiae ad actum: ideoque definitio potentiae per actus essentialis est: ergo eodem modo iudicandum est de anima, quatenus per habitudinem ad operationes in ratione principij definitur. Respondetur negando consequentiam. Essentia nota differetia inter substantiam, & proprietatem eius, quae rem hanc egregie declarat. Nam viuens, ut corpore, & animo constat, est quaedam substantia completa, quae est res omnino absoluta, & non includit essentiali habitudinem etiam transcendentalem ad accidentia: nec de se est propter accidentia, sed potius accidentia, quae illam substantiam ornant, sunt propter ipsam. Et eadem ratione anima, & corpus, quae sunt partes substantiales, & essentialis ipsius viuents, licet inter se habeant essentiali, & substantialem habitudinem, & transcendentalem respectum mutuum, non tamen habent transcendentalem habitudinem ad suas potentias, vel actiones, nec inde specificantur: sed potius tales proprietates naturaliter resultant, ac consequuntur ex perfectione essentiali, & substantiali talis formae substantialis, quae est anima. At verò potentiae per se primò ordinantur ad actus, & illis coaptantur, ut infra de potentijs dicemus. Et videri possunt dicta in Metaphys. disp. 43. sect. vlt. Unde potest retorqueri argumentum. Nam anima secundum speciem, & substantiam suam, non specificatur ab operationibus suis, sicut potentiae ab actibus: ergo nec definitur essentialiter per operationem, sed tantum à posteriori eius natura per operationem notificatur.

Tertio hinc colligo ostensionem primae definitionis per posteriorem simpliciter loquendo esse à posteriori, quia est ab operatione formae ad esse eius, seu ad formalem effectum eius, qui progressus manifestè est à posteriori. Nec responso de causa finali satis facit, quia considerata substantia animae secundum suam essentiam, non est operatio finis eius: sed potius operatio est propter ipsam, ut Arist. dixit in cap. 4. Deinde declaratur per causales propositiones. Nam anima non ideo est talis essentiae, quia tales habet, vel habere potest operationes, sed potius, quia est talis tamque perfectae naturae, ac substantiae, ideo ab illa prodire possunt tales operationes. Sicut etiam substantia Angel, v.g. non ideo habet tam perfectam essentiam, quia habet tam perfectum intellectum, vel intelligendi modum: sed potius è contrario. Idem ergo est de anima rationali, & consequenter de reliquis. Unde confirmatur: nam potentie operatiue non sunt finis formae substantialis, seu animae, sed sunt consequentes ipsam, & perfectionem essentiali eius: nemo enim dixerit, animam esse propter suum intellectum, sed hunc resultare ex eminenti virtute eius, ut sit illi operandi instrumentum. Ergo similiter operationes non sunt finis animae secundum suam essentiam spectatae, sed illam consequuntur ex perfectione absoluta, quam in illa supponunt: ergo probatio quod anima sit talis naturae, vel essentiae, ex operatione, non est essentiali propria, sed ex effectu consequente, & ita est à posteriori.

Tandem hoc ipsum ostenditur ex ipso Aristotelis progressu. Nam primum omnium pro fundamento suae demonstrationis sumit, *animatum ex proprio ab inanimato vita* (id est, operatione vitae situm, ut ab inanimato vita), & quoad nos. Ideoque ex his, quae à posteriori, & quoad nos. Ideoque ex his, quae videmus, & experimur, illud pronuntiatum ostendit: & eodem modo discernit inter viuientia ipsa gradus eorum, quatenus videmus plures, vel pauciores ex his operationibus participare. Eodemque

SVARE Z
de Angelis, o
re G. d. rum, e
anima.

TOM TOM
III III
III III
III III

D. V. 2.

que modo colligit esse in uiuentibus aliquod principium talium operationum, quæ collectio planè est à posteriori; quia procedit ab effectibus, ut notioribus, & experimento cognitis. Vnde non fundatur in operatione, ut fine: nam hæc habitudo non est nota sensui: sed multo magis latet, quam quod anima sit forma corporis uiuentis. Imò in rigore vera non est, si operatio animæ ad eius nudam essentiam comparatur, ut dixi. Ac tandem ex illo principio quod anima sit principium operandi à posteriori demonstrato, concludit animam esse actum primum, seu formam corporis, per quod uiuens operatur. Quæ collectio non solum in fundamento, sed etiam in se est à posteriori. Quia, ut dicebam, non ideo anima est uiuenti principium essendi, quia est principium operandi, sed potius è contrario, quia illi dat esse, ideo dat etiam operari.

Quartò verò addo, quoad nos, & consideratis rebus in ordine ad existentiam, & ut subsunt intentioni agentis, posse demonstrationem illam dici aliquo modo à priori in genere causæ finalis. Declaratur, & probatur, quia licet virtus, & operatio alicuius substantiæ non sit propria causa finalis perfectionis eius secundum esse essentia, nihilominus finis agentis producentis illam substantiam in esse existentia potest esse eius operatio. Ut sol, v. g. non habet talem essentiam substantialem, quia est principium suo modo vniuersale generationis inferiorum rerum. Sed hoc habet ex sua perfectione absoluta tamquam consequens illam, non tamquam causata ab illa, etiam per modum causæ finalis, neque etiam per modum termini, ad quem illa substantia dicat habitudinem: ut in uiuentibus iam declarauimus. Nihilominus tamen in ordine ad existentiam, & creationem verum est, solem esse à Deo factum propter suam operationem, idemque in igne, & alijs rebus inanimatis considerare licet. Eademque ratio est de uiuentibus, ut, v. g. in homine, si naturam eius nudam, & secundum essentiam tantum consideremus: non ideo est capax intellectualium operationum, quia essentialiter ad illas ordinatur, quocumque modo id intelligatur, est enim essentialiter res absoluta tantæ perfectionis essentialis, ut ex illa naturaliter resultet capacitas intelligendi, & nihilominus hæc capacitas respectu agentis potuit esse motuum, & ratio finalis producendi talem creaturam, quia voluit illam creare, ut ipsum intelligeret, ac videret. Et ratio est, quia res secundum essentiam tantum spectata, sicut abstrahit à causa efficiente, ita & à causa finali. Et ideo si sit omnino absoluta, non habet causam finalem suæ essentia, sicut nec efficientem. In ordine autem ad existentiam, sicut nata est fieri à tali, vel tali causa, ita etiam apta esse potest, ut propter talem finem fiat: & hoc modo res omnes dicuntur esse propter suas operationes, iuxta intentionem primi agentis.

Sic igitur dici potest operatio vitæ esse finis uiuentis, in ordine ad existentiam eius, & intentionem primi agentis, & sub hac consideratione aliquo modo redditur causa ob quam tali corpori organico, tanquam forma destinata, seu coniuncta est ab authore naturæ: quia tales operationes in aliquibus compositis corporalibus esse voluit. Et ita licet demonstratio illa ab operatione, quatenus ex notioribus nobis indicat propriam animæ naturam, & essentiam simpliciter sit à posteriori: nihilominus in ordine ad existentiam, & productionem animæ indicat finem propter quem facta est: & sub ea ratione transit in demonstrationem à priori. Quod maximè potest deferuire ad explicandum Aristotelem, qui vtrunque coniunxit, scilicet, demonstrationem esse ex notioribus, ac proinde ab effectu, & per illam causam rei

apparere, debet enim intelligi de causa rei non quoad essentiam eius, sed quoad existentiam, seu productionem. Et huic sensui facillè potest exempli accommodari: nam inuentio lineæ mediæ ad quadrandum quadrangulum, solum est causa quadrationis in ordine ad existentiam, & effectiorem eius: nam instruit agens, ut sciat quadrationem efficere: non verò est causa, ob quam ipsa quadratio talis rationis, seu quasi essentia sit.

CAPVT IV.

Utrum Anima in vegetatiuam, sensitiuam & rationalem recte, & sufficienter diuidatur, & qualis huiusmodi diuisio sit.

Quoniam intentionis nostræ est de sola rationali anima ex professo dicere, necessariū duximus diuisionem hanc hoc loco præmittere: tum quia vnica rationalis anima eminenti quodam modo omnes illas rationes complectitur, ut videbimus: tum etiam, ut quid de inferioribus animabus certum sit statuantes, illarum disputationem relinquamus: nec de illarum proprietatibus amplius disputemus, quam ad animæ rationalis exactam cognitionem nobis sit necessarium. Videri ergo potest illa diuisio non rectè tradita: quia non apparet, qualis esse possit, quia nec est generis in species, cum anima vegetatiua, & sensitua, interdum non differant essentialiter, nec etiam sensitua, & rationalis: neque est subiecti in accidentia, cum membra illa, & substantia sint, & essentialiter interdum differant. Et confirmatur, quia eadem proportio, seu ratio est de abstractis, & de concretis, seu de totis, & de partibus: sed uiuens non rectè distinguitur in vegetatiuum, & sensituum, & rationale: ergo nec anima in illa tria membra bene diuiditur. Minorem probamus: quia in bona diuisione, vnum membrum non prædicatur de altero: sensituum autem vegetatiuum est, & rationale ad sensituum.

Secundo obijci potest, quia illa diuisio videtur diminuta, quia omittit animam loco mouentem, & appetentem: quæ non minus possunt ab aliquibus ex illis membris distingui, quam aliqua ex dictis membris inter se distinguantur. Aliunde verò videtur superabundans, quia forma vegetas præcisa à sentiente non videtur habere veram rationem animæ: quia nullam habet propriam vitalem operationem, ex qua rationem animæ præcipue cognoscimus, ut paulo antea dictum est. Assumptum probatur primo, quia in planta, v. g. nulla est operatio immanens: omnis autem operatio vitalis debet esse immanens, quia aliàs non erit à principio intrinseco, sed erit transiens ab extrinseco agente in passum distinctum: ergo non est in plantis operatio vitalis. Maior probatur, quia omnes actiones partis vegetantis sunt, vel ab ipso uiuente in cibum, seu alimentum, vel ad summum erunt inter partes dissimilares per actionem vnius in aliam, ac proinde transeuntes. Vnde probatur secundo idem assumptum, quia omnes actiones plantarum sunt, vel alterationes per qualitates naturales communes rebus inanimatis, ut sunt calor, humiditas, & similes: vel sunt motus locales per aliquam attractionem, vel expulsionem, quas actiones videmus etiam rebus inanimatis conuenire, ut magneti, & similibus. Præterea aliunde videtur sine causa inter illa membra poni animam rationalem, quia licet operationem vitalem habeat, illam tamen vel non exercet per corpus, & sic illa non est operatio animæ, vel si per corpus illam efficit, ad sensituum animam pertinet.

Supponimus in primis, diuisionem huius partitionis esse illud ipsum, quod in præcedentibus dicendum capit.

1. Ratio exte-
randi q. a-
sionem.

Arguitur
pro parte
negat.

Confirmatur.

2. Arguitur.

Huius arg.
assumptum
probatur.

Probatur 2.

3. Notatio pro
dicendum.